

En etnografisk djupdykning i BDSM

Carlström, Charlotta *BDSM: Paradoxernas praktik* (diss.). Malmö högskola, Fakulteten för hälsa och samhälle 2016 (245 sidor)

DEN SVENSKA HUMANISTISKA och samhällsvetenskapliga forskningen om sexualitet har alltför sällan tagit sig an BDSM (bondage, disciplin, dominans, underordning, sadism, masochism), men nu har äntligen en svensk avhandling som är späckad med empiri kommit. Att ringa in fenomenet BDSM är i sig en utmaning då det framför allt kan beskrivas som ett paraplybegrepp för en rad olika praktiker, identiteter, beteenden och uttryck, som ofta, men inte alltid, är sexuella. BDSM är inte heller helt avgränsat från vaniljsex, det vill säga så kallat vanligt sex. Charlotta Carlström fångar skickligt in komplexiteten i utövandet av BDSM och är noggrann med att definiera begrepp så att även den som är helt oinitierad kan följa med i avhandlingens olika delar.

Avhandlingen syftar till att undersöka hur utövare ger mening åt sina upplevelser och erfarenheter, samt hur olika synsätt, tolkningar och politisk-ideologiska praktiker påverkar den sociala verklighet som utgör BDSM idag. Redan i syftet förstår läsaren att det är utövarna som står i centrum, men som bakgrund till deras berättelser finns även en kortare genomgång av medicinsk klassificering, feminism och BDSM, populärkultur och medier, samt BDSM-aktivism.

De metoder som dominerar är observationer och intervjuer och det empiriska materialet är rikt. Avhandlingens styrka är att informanter-

nas röster på ett självklart sätt får finnas med. Teoretiskt sett utgår avhandlingen från poststrukturalistiska teorier där Michel Foucault är en av de tongivande teoretikerna, men även Gilles Deleuze, Félix Guattari och Sara Ahmed används flitigt. I fokus ligger begrepp som makt, moraliska subjekt, begär och grupprocesser.

Det första empiriska kapitlet tar på ett intressant sätt upp processen i att bli en utövare, att bli del i en gemenskap. Lärandet av varandra, nätverk, klubbar och en välkomnande gemenskap är det som bidrar till att skapa mening och ge sammanhang. Symboler, språk och meningsskapande sker kollektivt och mer erfarna utövare hjälper nybörjare att orientera sig i BDSM-sfären. Som antropolog tycker jag att det är upplivande att ritualteori används i analysen av hur en blir ett specifikt sexuellt subjekt som utövar BDSM.

I det andra empiriska kapitlet diskuteras Foucaults teorier om makt på ett mycket intressant sätt tillsammans med samtycke, förhandling och våld. Just rörligheten och synliggörandet av makt blir teoretiskt intressant eftersom BDSM till stor del handlar om maktutbyte som förhandlas fram. Det i sig medför att makten talas om, parodieras och brukas. På så sätt synliggörs den makt som vanligtvis är osynliggjord i andra sexuella relationer. Komplexiteten i att leva som BDSM-utövare kommer fram tydligt, oavsett om det är dygnet runt (24/7) med en partner eller om det är mer i tillfälliga sessioner med olika partners. Flera av informanterna brottas med sin egen moral om exempelvis jämställdhet kan samexistera med att leva som undergiven kvinna i relation till en dominant man, eller att använda våld på ett samtyckt sätt när det finns de som utsätts för våld i nära relationer mot sin vilja. Här lyfter Carlström skarpsynt fram tillblivelsen av ett moraliskt subjekt, och ställer även samtyckt våld mot våld som inte är samtyckt på ett komplext sätt.

I det tredje empiriska kapitlet återkommer ritualteori som kompletteras med Foucaults utmaningar av genitaliernas självklara plats i sexualiteten. Här visas på hur den sexuella njutningen i kroppen är större än genitalierna och hur emotionell/sexuell energi alstras. Det extatiska med BDSM där gränsöverskridandet och känslöexplosionerna skakar hela kroppen, och ibland ger upphov till kraftigt förändrade sinnestill-

stånd (sub/domspace) fångas precis som i det inledande empiriska kapitlet på ett intressant sätt genom ritualteori. De icke-religiösa ritualerna skapar trygga rum där potentiellt farliga handlingar kan utövas för att överskriva det vardagliga. Det sista och avslutande kapitlet är kort och sammanfattande, alltför kort, för de teoretiska anslagen som hade kunnat fördjupa och visa på resultaten finns inte med här. Paradoxerna finns såväl i praktiken som i teorierna och denna växelverkan i tolkningen hade kunnat få mer plats i slutet.

En fråga som för läsaren infinner sig relativt snart är den om Carlström är insider eller outsider, och det tar ganska många sidor innan det står klart att Carlström beforskar fältet som outsider. Detta diskuteras kort, men en önskan jag har är att det skulle ha skrivits fram mer explicit och reflekterats över mer djupgående. Det är inte givet att den ena ingången ger bättre material än den andra, men en forskare får ofta tillgång till olika berättelser beroende på om den av sig själv och andra bedöms vara en insider eller outsider i relation till den företeelse som studeras. Carlström diskuterar i och för sig andra positioneringar som att vara en vit, svensk, kvinna i en viss ålder, men även här skulle jag gärna ha sett en större problematisering av tillgången till fältet. Ses det exempelvis som mer ofarligt att låta en kvinna observera sessioner i hemmet så som sker hos ett par som lever 24/7? Innebar detta att hon lättare fick tillgång till vissa informanter? Kanske går det inte att svara på dessa frågor, men tydliga redogörelser för och reflexion kring konsekvenserna av positionering innebär att läsaren kan ta till sig empirin på de premisserna. Carlström har för övrigt en omfattande metod- och materialdiskussion med givande reflexioner, det är kanske just därför jag blir något förvånad över knapphändigheten vad gäller just dessa frågor.

Som genusforskare saknar jag även ett explicit teoretiserande och analyserande av genus, klass, etnicitet, heteronormativitet och funktionsförmåga. Men med tanke på att avhandlingen är skriven med socialt arbete och sexologi som utgångspunkt, är det inte möjligt att förvänta sig en genusvetenskaplig avhandling. Min önskan är dock att Carlström tar tag i detta mer framöver, eftersom det är uppenbart att det går att gräva djupare i materialet om de perspektiven prioriteras. Det

är också utifrån min position som queerfeministisk sexualitetsforskare som jag efterlyser en tydlighet om skillnader mellan de sammanhang och relationer som är mer heterosexuellt orienterade och de som är mer queera till sin art. Dessa två världar samsas inte alltid så väl, inte ens inom BDSM-kulturen. I avhandlingen framstår BDSM-kulturen som relativt enad och queer i sig, men en heterosexuell BDSM-kultur kan vara heteronormativ (fast den kan också, som Carlström påpekar, vara icke-heteronormativ genom överdrift och lek med genusnormer) och därmed inte framstå som tilltalande, eller till och med upplevas som farlig och frånstötande, för exempelvis den som lever lesbiskt, queert eller definierar sig som icke-binär.

Avslutningsvis vill jag poängtera att det är en intressant avhandling, vars stora bidrag är att synliggöra BDSM på utövarnas villkor och med stor respektfullhet. Den inkännande, empatiska och problematiserande ingången som Carlström har ger informanterna med självklarhet rätt att uttrycka sig bortom det samhälleliga fördömandet. Det är oerhört befriande att se en samhälleligt stigmatiserad sexuell praktik/identitet/orientering representerad på ett självklart sätt.

RENITA SÖRENSDOTTER
UPPSALA UNIVERSITET